

Koltansaamen kieliopin kysymyksiä

Järjestäjät: FT Markus Juutinen (Oulun yliopisto, Suomen Akatemia / Turun yliopisto) ja dos. Taarna Valtonen (Suomen Akatemia / Turun yliopisto, Helsingin ja Oulun yliopistot)

Kolmen maan alueella puhuttava koltansaame (*sää'mkiöll*) on Suomessa puhuttavista saamen kielistä kaikkein uhanalaisin: sillä on Suomessa vain 200–300 äidinkielistä puhujaa ja tämän lisäksi Venäjällä on joitakin iäkkäitä kielenpuhujia; Norjassa ei alkuperäisiä paikallisia murteita puhuvia kolttasaamelaisia enää ole. Kielenpuhujien määrä on laskenut jyrkästi vuosikymmenten ajan pääosin valtioiden harjoittaman assimilaatiopolitiikan seurauksena (ks. esim. Valtonen & Juutinen 2024).

Selkeä käänne parempaan on nähty 2010-luvulta alkaen, kun kieli on kielipesien ja aikuisille suunnattujen koulutusten avulla saatu palaamaan useisiin kielen menettäneisiin perheisiin. Uusien kielenpuhujien joukossa on myös kasvava määrä henkilöitä, joilla ei ole etnistä taustaa kolttasaamelaisessa yhteisössä.

Kolttasaamelainen kieliyhteisö taistelee edelleen monien perustavanlaatuisten oikeuksiensa toteutumisen eteen. YK:n kestävän kehityksen globaalin toimintaohjelman, Agenda2030:n, tavoitteista monet ovat edelleen haaveita kolttasaamelaisille. Esimerkiksi avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet eivät toteudu missään koltansaamenkielisten elämänvaiheissa. Suomen kolttasaamelaiset ovat myös sekä kielensä että kulttuurinsa osalta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla selvästi heikommassa asemassa kuin muut Suomen saamelaiset saati kansalliskieliä suomea ja ruotsia puhuva valtaväestö.

Koltansaamen kieli on Suomen saamen kielistä vähiten tutkittu. Tähän asti tehty tutkimus on keskittynyt pitkälti koltansaamen morfofonologian kuvaamiseen. Sitä on pidetty poikkeuksellisen monimutkaisena ja siksi teoreettisesti kiinnostavana. Sen sijaan lauseopin, johto-opin ja sanaston tutkiminen on vasta alkutekijöissään.

Aikaisempien tutkijasukupolvien luomat arvoasetelmat ovat vaikuttaneet toisaalta tutkimuksen suuntautumiseen, toisaalta vaikeuttaneet kieliyhteisön tilannetta luomalla ajatuksen kielestä, joka on liian vaikea muiden kuin tutkijoiden opittavaksi. Vastuukysymykset ovat ajankohtaisia myös nykytutkijoille, koska hyvää ja kieliyhteisön näkökulmasta ymmärrettävää kielenkuvausta voidaan käyttää kielen elvyttämisen välineenä.

Työpajan tarkoituksena on koota yhteen koltansaamesta, muista saamen kielistä ja yleisemmin vähemmistökielten kielioppien tutkimisesta kiinnostuneita tutkijoita ja siten sekä edistää koltansaamen tutkimusta että jakaa tietoa koltansaamesta. Toivomme mukaan esitelmiä, jotka käsittelevät koltansaamen kielioppiin liittyviä teemoja tai vähemmistökielten kielioppien tutkimusmetodiikkaan liittyviä aiheita.

Työpaja liittyy Turun yliopistossa toimivan Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen *Koltansaamen kielioppi kolttasaamelaisille* (2022–2026). Hankkeen päätavoitteena on tuottaa kielenkuvausta, joka tarjoaa tutkimustietoa tutkijoille, mutta on samalla helppokäyttöinen apuväline kieliyhteisölle. Tämä asettaa kieliopin kuvaukselle uudenlaisia haasteita, jotka ovat suoraan sidoksissa tutkimuksen vastuullisuuteen.

Lähteet

Valtonen, Taarna – Juutinen, Markus. 2024. *Kolttasaamelaisten yhteisöjen kieli- ja koulutustilanne 1850-luvulta 2020-luvulle*. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:57. Valtioneuvosto, Helsinki.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-611-2>